

МАТЕРІАЛЬНІ ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРСЬКОГО БУТТЯ

Ключові поняття: господарство, цінність, аксіологія. Основою еволюції філософських уявлень про цінності була давня теоретична традиція що подавала відношення людини до світу. Віддавна світ цінностей, переживань перебував у центрі філософських досліджень, головним чином у його етичних, естетичних та релігійних проявах. В античну, середньовічну епохи філософи розробляли ціннісну феноменологію, не пояснюючи саме значення цінності. Вперше до важливої проблеми цінностей звернувся Арістотель. Він вважав, що фундаментальним поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про «бажане» і «належне», є поняття «благо». Продовжуючи цю ідею, Платон визначив існування двох сфер: фізичну(природну) реальність та ідеальну (надприродну реальність). Ці дві сфери пов'язує єдине начало – благо. Сутність блага та його значення в реальному житті стали основою європейської традиції розуміння проблем цінності.

Актуальність теми: На даний момент цінність це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я заради якого вона живе. Цінності супроводжують нас у нашому повсякденному житті та стають його невід'ємною складовою. Саме тому обрана тематика дослідження є надзвичайно актуальною в наш час.

Мета: Дослідити цінності в господарстві нашої країни; розглянути їх класифікацію; проаналізувати історію вивчення цінностей; розкрити їхню сутність значення та вплив в системі господарського буття; оцінити рівень вивчення даної теми; з'ясувати сутність ключових понять; визначити значення матеріальних та духовних цінностей.

Об'єкт дослідження: Цінності в системі господарського буття.

Предмет дослідження: Матеріальні та духовні цінності та їх вплив на господарство України.

Вчені які розглядали дане питання: На протязі багатьох років проблему цінностей розглядали філософи, соціологи, культурологи, історики. Теоретико-методологічне обґрунтування цінностей нам подають в античній філософії, Середньовіччі, в епоху Відродження, Нового часу в працях таких вчених: М. Бердяєва, В. Франкла, Е. Фромма, Е. Дюркгейма, О. Шпенглера, М. Вебера, К.-Г. Юнга, В. Дільтея, Т. Парсонса, П. Сорокіна, М. Шелера, Ю. Габермаса та К. Ясперса. Вивченню людських цінностей присвячений розділ філософії аксіологія, який підрозділяється на етичну й естетичну аксіологію. Важливим є питання про об'єктивний чи суб'єктивний зміст цінностей. Прихильники онтологічного аксіологізму (Р.-Г. Лотце, Г. Коген, Г. Ріккерт, Н. Гартман, Ф. Brentano, М. Шелер) стверджують, що цінності існують самі по собі та є об'єктивними. Представники суб'єктивістської аксіології (В. Дільтей, Ф. Адлер, О. Шпенглер, А.-Дж. Тойнбі, П. Сорокін) наголошують, що зміст цінностей суб'єктивний.

Різноманітний світ цінностей поєднує в собі матеріальні та духовні, соціальні та політичні, естетичні та етичні. Також їх класифікують як нижчі -матеріальні та вищі - духовні.

Духовні цінності багатоманітні, але кожна відіграє важливу та незамінну роль у житті кожної людини. До них відносимо сім'ю, любов, мудрість, працю, знання, дружбу, чуйність, красу, милосердя, творчість... Завдяки ним людина розкривається та вдосконалюється.

Розглядаючи матеріальні цінності, можна зробити висновок, що це ті, які ми можемо побачити, купити, торкнутись до них, тобто це речі безпосереднього споживання. До них відносимо: житло, автомобіль, коштовності, їжу, книги, телефон, одяг, а також гроші. Гроші – невід'ємна частина життя кожної людини та суспільства загалом. Поняття грошей щільно пов'язане з поняттям господарство. Гроші забезпечують нам величезні можливості та потреби. Але не потрібно забувати, що гроші є нашим благом лише тоді, коли вони служать людині, а не навпаки, люди повинні керувати цим ресурсом, а не він ними. Філософія грошей – це спосіб пізнання об'єктивної необхідності і закономірності розвитку грошей як суспільного явища, їх впливу на «світ речей». «світ людей» і «світ» кожної окремої особистості. Проте найважливішим у поясненні природи грошей має бути постулат: гроші не повинні ставати мірилом людини, адже мірилом усіх цінностей була і залишається людина[2 с. 211]. Гроші мають безліч функцій. Науковці по-різному визначають ці функції. На приклад, Платон у праці «Держава» виділив дві функції грошей: міра вартості та засіб обігу, а Д. Рікардо надав перевагу лише функції засобу

обігу. На противагу, К. Маркс у праці «Капітал» наводить 5 функцій грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, нагромадження та функція світових грошей. Варто зазначити, що в Новий час гроші мають надзвичайно велике значення в економічній сфері суспільного буття.

Цінність розуміється як потреба людини у чомусь. А. Маслоу створив ієрархію потреб людини у вигляді піраміди, яка складається з 5 рівнів. Перший рівень – це фізіологічні потреби людини (сон, їжа), другий – потреба в безпеці та захисті, третій – потреба в приналежності та любові, четвертий – потреба в повазі та самоповазі, п'ятий – потреба в самоактуалізації (повна реалізація людиною своїх сил і здібностей). Отже, без досягнення перших рівнів своїх потреб нам не вдасться досягти вищі рівні.

Зміст цінності залежить від самої людини. Прикладом є престижна робота. Для когось вона є можливістю розкрити свій потенціал та принести користь суспільству, а для когось це лише варіант прибутку. Цінності доповнюють один одного: за працю (духовна цінність) людині потрібна винагорода (матеріальна цінність).

Спробуємо розкрити зміст матеріальних та духовних цінностей через призму господарського буття. Феномен господарства вивчає багато наук. Це історичні науки, які досліджують закономірності розвитку господарства; політекономія, яка вивчає закони виробництва на різних етапах еволюції; економічні науки, які вивчають мету та способи реалізації господарства. Філософія виходить за межі всіх цих наук та розглядає господарство, як «цілеспрямований та ціннісно-організований спосіб відтворення буття, що функціонує та розвивається у єдності способу виробництва економічних, соціальних та духовно-світоглядних зв'язків даного суспільства» [8 с.8]. Об'єктом філософського аналізу господарства є цілеспрямована діяльність людини та її результати.

Філософія господарювання розглядає працю передусім з духовної точки зору. Вся праця - це не тільки затрата фізичних сил, а й спосіб втілення людиною своїх духовних потреб. Як зазначає російський філософ І. Ільїн, господарська праця має моральне значення, тому що вона є проявом любові, виконанням обов'язку і дисципліни; вона має естетичну цінність, тому що змушує людину проникнути у життя речі, ототожнитись із річчю й удосконалити її спосіб буття; праця має ще й пізнавальний зміст, тому що веде людину до вивчення тих законів, які керують речами та їхньою долею; і наостанок, вона має соціально-правову цінність, тому що ґрунтується на організації співжиття і вимагає справедливого розподілення правових повноважень і обов'язків [2 с. 206].

В економічній сфері потрібно звертати увагу на духовні цінності людини, оскільки вони дозволяють людині самореалізувати себе як особистість і цим вдосконалювати господарське буття країни. Без таких цінностей як знання, творчість та праця не можливий ні один господарський процес. Без самовіддачі та бажання працівників не запрацює ні одне підприємство, а отже без цього неможливе саме господарство.

Господарство будь-якої країни не можливо уявити без матеріальних цінностей, оскільки принципом господарства є задоволення певних суспільних потреб, більшість з яких не можливо реалізувати без матеріальних благ.

Однією з найбільших проблем в господарстві є переоцінка цінностей. Це означає, що люди, керуючись несвідомими потягами, використовують свої блага не по призначенню, тобто користуються своїми можливостями за для своїх інтересів. Це призводить до занепаду господарювання. Отже, щоб цінності не втратили своєї важливості, потрібно вміти їх використовувати.

Отже, ми дослідили цінності в господарстві нашої країни. Ми дізналися, що їх найчастіше поділяють на матеріальні (нищі) та духовні (вищі). Також можна виділити політичні, соціальні, етичні та естетичні. Ми з'ясували, що таке господарство та цінності та встановили зв'язок між ними. Розкривши їхню сутність можна стверджувати, що значення цінностей в господарстві є надзвичайно важливим, а їхній вплив є незамінним. Проаналізувавши історію вивчення цінностей, можна зробити висновок, що це питання було актуальним починаючи з античності і до сьогодні. За цей час велика кількість науковців розглядали цю тему і кожен зробив значний вклад у розуміння даного поняття. Я вважаю, що не потрібно виділяти які ж цінності є важливішими, тому що кожен має своє значення і дають свій вклад в розвиток господарства. Не можна також забувати, що цінності впливають один на одного, тобто якщо надавати перевагу лише матеріальним цінностям, тобто значення духовних буде понижуватись, що матиме негативні наслідки.

Література

1. Арістотель. Політика. – К.: Основи, 2005. – 239 с.

2. Гончарук Т. Філософія : навч. пос. / Гончарук Т. В., Шумка М. Л., Джугла Н. В. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. – 416 с.
3. Дюркгейм Э. Ценностные и «реальные» суждения // Дюркгейм Эмиль. Социология, ее предмет, метод, предназначение : Пер. С фр. А. Б. Гофмана. – М.: Канон, 1995 р. – 336 с.
4. Льїн В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник: В 2 ч. – Ч. І. Історія розвитку філософської думки. – К.: «Альтерпрес», 2002. – 480 с.
5. Каган М. С. Философская теория ценностей. Лекции / М. С. Каган. – СПб.: ТОО ТК Петрополис, 1997. – 205 с
6. Платон. Держава. – К. Основи, 2000. – 356 с.
7. Ручка А.А. Ценностный поход в системе социологического знания / А.А. Ручка. – К.: Наукова думка, 1987. – 132 с.
8. Фесенко Г. Г. Філософія господарювання: Конспект лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання) / Г. Г. Фесенко; Харк. Нац. ун-т міськ. Госпва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 90 с.
9. Юлдашев Л. Г. Теории ценностей в социологии: вчера и сегодня // Социологические исследования/ Л.Г. Юлдашев. –2001. –№8. –238 с.
10. Гончарук, Т. В. Філософія економіки як філософська Т. В. Гончарук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Філософія. – 2007. – № 45. – С. 175-178